

A FŐTÁRGYALÁS ELŐKÉSZÍTÉSE A SVÁJCI POLGÁRI PERBEN*

SZIVÓS KRISTÓF
bírószági ügyintéző (Szegedi Járásbíróság)

1. Bevezetés

A magyar polgári perrendtartás az osztott tárgyalási szerkezeten belül az ún. főtárgyalási modell alapján bonyolítja le az elsőfokú eljárást, amelyben a cél a lehető legkevesebb – de annál jelentősebb – lépésben lebonyolítani a polgári peres eljárást. Az elmúlt évtizedekben (a modell német megjelenését követően) számos európai állam alkalmazza, amely – teljesítve a Pp. preambuluma által is meghatározott követelményt (az európai jogfejlődés vívmányainak figyelembevételével) – a magyar kodifikáció során is példaként szolgált.¹

E modell egyik legújabb és legjelentősebb képviselője a svájci szövetségi polgári perrendtartás (schZPO), amelyet 2008-ban fogadtak el és 2011-ben lépett hatályba. A magyar perjogtudományban Harsági Viktória ezirányú tanulmányain kívül eddig nem történt meg a svájci főtárgyalási modell vizsgálata.² E tanulmány ennek pótlására tesz kísérletet azzal, hogy bemutatja az schZPO főtárgyalás-előkészítését. Ennek megismerése előbbre viheti a magyar Pp. főtárgyalási modelljével kapcsolatos szakmai diskurzusokat. A tanulmány először a főtárgyalási modellt általánosságban vizsgálja, majd a svájci megoldást, végül összehasonlító megjegyzéseket tesz a magyar polgári perrendtartás vonatkozásában.

* A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-4 – kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

¹ T/11900. sz. törvényjavaslat a polgári perrendtartásról. Általános indokolás.

² HARSÁGI VIKTÓRIA: A svájci polgári perjog egységesítésének módszere – valóban lehetne modellértékű Európa számára? *Európai Jog*, 2013/6. 33–42.; VIKTÓRIA HARSÁGI: Vereinheitlichungsmethode des Schweizerischen Zivilprozessrechts – Wirklich ein Vorbild für Europa? *Zeitschrift für Zivilprozess International*, vol. 11. (2011) 183–205.

2. A főtárgyalási modell általános jellemzői

2.1. A polgári per jelenleg uralkodó tárgyalási modelljei

A főtárgyalási modell lényege, hogy az eljárás akkor lesz koncentrált, ha *mind a bíróság, mind a felek úgy érkeznek a főtárgyalásra, hogy megfelelően ismerik a jogvita lényegét* azáltal, hogy valamennyi ténybeli, jogi és bizonyítási kérdés ismert előttük. A 21. században három uralkodó perrendi modelltől beszélhetünk: az itáliai–kánonjogi per alapú modelltől, a *trial*-modelltől és a főtárgyalási modelltől. Ez utóbbiról a következő alpontban lesz részletesen szó, ugyanakkor valamennyi modellnek vitathatatlanul a legfontosabb alapvetése, hogy a felek határozzák meg az eljárás kezdetét, végét és tárgyát,³ azaz érvényesül a rendelkezési elv.

Az *itáliai–kánonjogi per alapú modell* a mai francia és olasz perrend sajátossága, hogy az első írásbeli szakaszban a felek a keresetben és az ellenkérelemben előadják tényállításaikat, s amelynek során a bíróság szigorú logikai vizsgálatot végez. Ez azt jelenti, hogy a bíróság már az eljárás ezen korai szakában is aktív szerepet tölt be.⁴ Az ezt követő instrukciós szakban történik meg a tényállás feltárása és a bizonyításfelvétel (instrukciós bíró előtt), amely rendszerint több tárgyalást vesz igénybe,⁵ majd pedig egy utolsó tárgyalás következik, jellemzően egy bírói tanács előtt, akiknek nincs közvetlen ismeretük a bizonyításfelvételtől és annak eredményéről.⁶ Ezen utolsó szakban lényegében a jogkérdésről való döntés születik meg. E modellnek a bíróság és a felek közötti szerepfelosztás tekintetében két fontos jellemzője van: az irányadó jogkérdések vonatkozásában főszabály szerint bírói uralom, a tényállítások vonatkozásában szigorú féluralom érvényesül.⁷

A *trial-modell* esetén bár azt gondolhatjuk, hogy teljesen eredeti koncepció, amely semmilyen összefüggést nem mutat sem a germán, sem a német, sem a római alapú modern perjoggal, ugyanakkor ez csak szűk körben állja meg a helyét.⁸ A e modell szerinti peres eljárás ugyancsak egy írásbeli szakkal kezdődik, amely során a felek előterjesztik

³ ROLF STÜRNER: »Procedural Law and Legal Cultures«. Introduction to the Overarching of the Conference. In: Peter GILLES – Thomas PFEIFFER (Hrsg.): *Prozessrecht und Rechtskulturen*. Baden-Baden, Nomos, 2004. 10. [A továbbiakban: STÜRNER (2004a).] Ld. még ROLF STÜRNER: The Principles of Transnational Civil Procedure. An Introduction to Their Basic Conceptions. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2005/2. 221.; ROLF STÜRNER: Parteidisposition über Tatsachen und Beweismittel im Prozess ausgewählter europäischer Staaten. In: Reinhard BORK – Thomas HOEREN – Petra POHLMANN (Hrsg.): *Recht und Risiko. Festschrift für Helmut Kollhoser zum 70. Geburtstag. Bd. II*. Karlsruhe, VVW, 2004. 727. [A továbbiakban: STÜRNER (2004b).]

⁴ ROLF STÜRNER: Parteiherrschaft versus Richtermacht. Materielle Prozessleitung und Sachverhaltsaufklärung im Spannungsfeld zwischen Verhandlungsmaxime und Effizienz. *Zeitschrift für Zivilprozess*, 2010/2. 149.

⁵ ANNA NYLUND: Introduction to the Preparatory Stage of Civil Proceedings. In: Laura ERVO – ANNA NYLUND (eds.): *Current Trends in Preparatory Proceedings. A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries*. Cham, Springer, 2016. 5.

⁶ STÜRNER (2005) i. m. 223.

⁷ STÜRNER (2010) i. m. 149.

⁸ STÜRNER (2004a) i. m. 15.

keresetüket és ellenkérelmüket (*notice pleading*), de az a logikai vizsgálat, amely az előző modellnél már ebben a szakban is jellemző volt, nincs jelen.⁹ A *Federal Rules of Civil Procedure* bevezetésével az USA jogrendszere szakított a korábbi, bonyolult előterjesztési (*pleading*) rendszerrel és egy egyszerűsített – és ezzel egyidejűleg egy széleskörű *discoveryt* tartalmazó – modellt vezetett be,¹⁰ amelyben a feleknek ebben a szakban egymást röviden csak értesíteniük kell igényeikről. Ennek bevezetése mögött az volt az alapvető elgondolás, hogy a döntésnek az érdemben előadottakon kell alapulnia, ugyanakkor az nem szorítható a beadványok tartalmára.¹¹

A második, feltárási szakban (*pretrial discovery*) a felek saját (és nem a bíróság) *informálásuk* érdekében összegyűjtik a tényeket és bizonyítási eszközöket.¹² A *discovery* arra a problémára nyújt megoldást, hogy a felek egymás álláspontját kölcsönösen előzetesen szükségképpen nem ismerik (információ-szimmetrikus helyzet).¹³ Az adverzárius rendszerben ugyanis a jogvita kereteit a felek határozzák meg, a bizonyítási eszközöket ők és nem a bíróság gyűjtik össze és tárják az ellenérdekű fél elé.¹⁴ E természetes információhiányos egyensúly megbomolhat, és előfordulhat, hogy valamelyik fél önhibáján kívül nem rendelkezik bizonyos tényekkel és bizonyítási eszközökkel úgy, hogy az a másik fél birtokában van. Ebből fakadóan alakultak ki az ezen információ-aszimmetrikus helyzeteket kezelendő szükséghelyzetek, amelyeket a német és a magyar perjog is ismer.¹⁵ A bíróság csak a harmadik szakban, a tárgyaláson informálódik, amikor a felek szóban elé terjesztik az összegyűjtött peranyagot, így e rendszert a ténybeli vizsgálódás duplázódása jellemzi: először a második, majd a harmadik szakban is megtörténik.¹⁶

2.2. A főtárgyalási modell jellemzői

A főtárgyalási modell a hagyományos, itáliai–kánonjogi per alapú modell és a *trial*-modell elemeinek kombinációjából jött létre.¹⁷ A modell három részből áll, a perindítási, az előkészítő és a főtárgyalási szakból.

A *perindítási szak* egy rövid írásbeli része az eljárásnak, amelynek során a felperes a keresetlevél beadásával megindítja az eljárást, ezt kézbesítik az alperesnek, aki erre néz-

⁹ STÜRNER (2010) i. m. 150.

¹⁰ Ez a két cél vezérelte a *Federal Rules of Civil Procedure* megalkotóit. William A. GLASER: *Pretrial Discovery and the Adversary System*. New York, Sage, 1968. 27.

¹¹ Benjamin A. SPENCER: Understanding Pleading Doctrine. *Michigan Law Review*, 2009/1. 2.

¹² STÜRNER (2010) i. m. 150.; STÜRNER (2005) i. m. 224.

¹³ Jeong-Yoo KIM – Keunkwan RYU: Sanctions in Pre-Trial Discovery. *European Journal on Law and Economics*, 2002/1. 45.

¹⁴ GLASER i. m. 26.

¹⁵ Klaus BACHER: ZPO § 284. In: Volkert VORWERK – Christian WOLF (szerk.): *Beck'sche Online-Kommentare. Zivilprozessordnung*. München, C. H. Beck, 2022 (állapot: 2022. december 1.). 84. bsz.

¹⁶ STÜRNER (2005) i. m. 224.

¹⁷ STÜRNER (2010) i. m. 151.; Rolf STÜRNER: Einige Bemerkungen zur Geschichte der Verfahrenskonzentration in ausgewählten europäischen Rechtskulturen. In: Caroline MELLER-HANNICH et al. (szerk.): *Rechtsslage – Rechtserkenntnis – Rechtsdurchsetzung. Festschrift für Eberhard Schilken zum 70. Geburtstag*. München, C. H. Beck, 2015. 507.

ve ellenkérelmet nyújt be.¹⁸ A főtárgyalási modell abban mutat hasonlóságot az itáliai–kánonjogi alapú modellel – és különbséget a *trial*-modellel¹⁹ –, hogy a bíró már az eljárás ezen részében is aktív szereplője az eljárásnak, amellyel lehetővé válik a koncentráció korai előkészítése,²⁰ az anyagi pervezetés a per kezdetétől érvényesül.²¹ Ez nemcsak az elfogadhatóság, hanem a koherencia ellenőrzését is lehetővé teszi, és így a peranyag korai bírói becsatornázását.²² Ez az alperes védelmét szolgálja annak érdekében, nehogy egy eleve alaptalan követelés túlságosan nagy terhet jelentsen számára.²³

Az *előkészítő szakon* van a legnagyobb hangsúly a főtárgyalási modellben, legfontosabb jellemzője a rugalmasság.²⁴ Az erőforrások arányos használata érdekében az eljárásnak mindig az adott ügy sajátosságaihoz kell igazodnia, amelyhez a bíróságnak az ügy jogi és tényállásbeli összetettségét, valamint azt is figyelembe kell vennie, hogy milyen fontossággal bír az adott per a felek és a társadalom életében.²⁵ A rugalmasságnak ugyan a teljes eljárást jellemeznie kell, mégis az előkészítő szakban a legszembetűnőbb, aminek az is bizonyítéka, hogy a legtöbb esetben a bíróság az előkészítésnek több módja közül választhatja ki az ügy alapos előkészítése érdekében a legmegfelelőbbet.²⁶

Az előkészítő szakban mind a bíróságtól, mind a felektől elvárt a magasfokú aktivitás, hogy tisztázódjanak előttük a jogvita keretei. Ez abban ölt testet, hogy bár a tárgyalási elv a főszabály, a bíróság és a felek kölcsönösen tájékoztatják egymást az ügy általuk vallott értelmezéséről.²⁷

Nylund szerint az előkészítő szakot preklúzióknak kell zárnia, amely a tényállítások és bizonyítékok későbbi előterjesztését kizárja; ennek ugyanakkor nem szabad sem túl szigorúnak, sem túl megengedőnek lennie.²⁸ Előbbi szerinte azért káros, mert a felek a lehetséges igényeikkel, tényállításaikkal és bizonyítékaikkal megterhelik a peranyagot (emiat pedig ún. *fejnehéz* – *front-loaded* lesz az eljárás),²⁹ ami az eventualitás alkalma-

¹⁸ NYLUND (2016) i. m. 7.

¹⁹ ROLF STÜRNER: Fritz Baur – Rechtswissenschaft, zwischen Tradition, Dogmatik und Aufbruch. In: Stefan GRUNDMANN – Karl RIESENHUBER (hrsg.): *Deutschsprachige Zivilrechtslehrer des 20. Jahrhunderts in Berichten ihrer Schüler. Eine Ideengeschichte in Einzeldarstellungen*. Berlin, De Gruyter, 2007. 396.

²⁰ NICOLE JASMIN BETTINGER: *Prozessmodelle im Zivilverfahrensrecht. Erfolg des Hauptverhandlungsmodells auch in der Schweiz?* Tübingen, Mohr Siebeck, 2016. 69. Ilyenkor van lehetőség a visszautasításra is. BARTHA BENCE: *A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai a polgári perben*. Budapest, Közjegyzői Akadémiai Kiadó, 2022. 48–49.

²¹ STÜRNER (2005) i. m. 225.

²² STÜRNER (2010) i. m. 151.

²³ BETTINGER i. m. 69.

²⁴ STÜRNER (2010) i. m. 151.

²⁵ NYLUND (2016) i. m. 10.

²⁶ ANNA NYLUND: The structure of civil proceedings – convergence through the main hearing model? *Civil Procedure Review*, 2018/2. 21.

²⁷ STÜRNER (2010) i. m. 151.

²⁸ NYLUND (2016) i. m. 9.

²⁹ NYLUND (2016) i. m. 9.; KÖBLÖS ADÉL: Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/2. 22.

zásához vezethet.³⁰ Álláspontom szerint ugyanakkor bármilyen preklúziót alkalmaz az adott perrend az előkészítő szak végén, az minden esetben az eventualitás alkalmazását jelenti,³¹ hiszen egy adott eljárási szak lezárultával kizárja az új előterjesztéseket. Így a fejnehéz eljárás fogalmát³² egyszerűen megadhatjuk: eventualitás. Legfeljebb abban lehet eltérés, hogy mennyire „nehéz a fej”, azaz hogy a főtárgyalás során a főszabály szerint kizárt nyilatkozatok pótolhatók-e és ha igen, akkor milyen körülmények között. Maga az előkészítő szak viszont egységes, az nem válik el kisebb részegységekre (ez fontos különbség az itáliai–kánonjogi alapú modellhez képest).³³

A *főtárgyalás* lényegében a korábbi szóbeli tárgyalás és a bizonyítási eljárás koncentrált, egy határnapon való lefolytatása.³⁴ A főtárgyalás kezdetén a felek előadják kérelmeiket. Azon körülmények vonatkozásában, amelyek még az előkészítő szakot követően is vitásak a felek között, le kell folytatni a bizonyítást.³⁵ A főtárgyalási modellben az előkészítő eljárást lefolytató és a főtárgyalás során eljáró bíró személyében nincs változás, azaz a közvetlenség elvének valamennyi vetülete érvényesül.³⁶

Egyébként a főtárgyalási modellben sokkal inkább elválik az előkészítés és a főtárgyalás, mert a stuttgarti modellben a tárgyalás alatt történtek meg a tanácskozások a bíróság részéről, és ott azonnal informálták a feleket az álláspontjukról. A „kiforrott” főtárgyalási modell ebből a szempontból már rendezettebb.

A főtárgyalási modell olyan sikeres lett, hogy „világkörüli diadalmenetre indult.”³⁷ A német polgári peres eljáráson kívül hatást gyakorolt például a spanyol, a magyar vagy a svájci perrendek szabályrendszerére is. A polgári esküdtszék szerepének visszaszorulásával a modern angol peres eljárásokra is jellemző, amiből az is kitűnik, hogy esküdtszéki eljárás esetén nincs helye a főtárgyalási modellnek.³⁸

3. A svájci polgári perrendtartás főtárgyalási modelljének jellemzői

A 2008-ban elfogadott és 2011-ben hatályba lépett svájci polgári perrendtartás (schZPO) a számos kantoni szintű perrendtartást felváltva, hosszú jogalkotási folyamatot követően

³⁰ NYLUND (2016) i. m. 10.

³¹ Walter ZEISS – Klaus SCHREIBER: *Zivilprozessrecht*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2014. 87.

³² BARTHA i. m. 51. megjelenít olyan szakirodalmi álláspontot, amely szerint nem lehet meghatározni a fejnehéz eljárás fogalmát.

³³ BETTINGER i. m. 71.

³⁴ STÜRNER (2010) i. m. 151.

³⁵ Uo.

³⁶ BETTINGER i. m. 71.

³⁷ STÜRNER (2007) i. m. 396.; STÜRNER (2010) i. m. 151–152.; Fritz BAUR: *Entwicklungslinien des Zivilprozeßrechts in den Jahren 1947 bis 1987. Neue Juristische Wochenschrift*, 1987/42. 2639.

³⁸ Rolf STÜRNER: *The ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure. An Introduction to Their Basic Conceptions. *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2022/2. 439–440.*

egységesítette a polgári perjog szabályait.³⁹ Az schZPO az egyik legújabb és legjelentősebb perrend, ami a főtárgyalási modellre épül.⁴⁰

A törvény *három* fő eljárástípust különböztet meg: a rendes, a sommás és az egyszerűsített eljárást.⁴¹ Mivel a rendes eljárás számít a törvényben az *alaptípusnak* (schZPO 219. cikk)⁴² – és ezzel szubszidiárius jelleggel érvényesül a többi eljárásban is⁴³ –, így helyütt csak erre térek ki. A rendes és az egyszerűsített eljárás közötti különbségtétel alapgon dolata az, hogy a magasabb pertárgyértékű jogviták esetében egyértelműen strukturált eljárást kell alkalmazni, amelynek során szigorú tárgyalási elv érvényesül, és nagy jelentőséget tulajdonítanak az írásbeliségnek. Ezzel szemben áll az egyszerűsített eljárás, amely rugalmas, laikusbarát és alapvetően a szóbeliség jellemzi.⁴⁴

Az schZPO a rendes eljárásban a tárgyalási elv érvényesítése mellett döntött, azaz az alapelvek (schZPO 55. cikk) és a részletszabályok között meghatározottak szerint a felek feladata a peranyagszolgáltatás, és ehhez kapcsolódik a bíróság *kérdezési kötelezettsége* (schZPO 56. cikk).⁴⁵ Ennek ellenére megállapítható, hogy a rendes eljárás a rendelkezési elv és a tárgyalási elv uralmára épül úgy, hogy a bíróság tevékenysége főszabály szerint az alaki pervezetésre szorítkozik: a felek egy világosan tagolt eljárási struktúra alapján teszik meg előadásukat.⁴⁶

4. Az előkészítés menete

A törvény a perindítási szak – előkészítési szak – főtárgyalás hármas felosztásával bonyolítja le a rendes eljárást, azonban a dZPO megoldásával ellentétben a bíró az schZPO-ban nem a keresetlevél után, hanem az alperes ellenkérelmét követően dönt az eljárás további menetéről. A perrend mind a keresetlevélben, mind az ellenkérelemben szubsztanciálást

³⁹ Jürgen BRÖNNIMANN: Die Schweizerische Zivilprozessordnung vom 19.12.2008 – ein Überblick. *recht – Zeitschrift für Juristische Weiterbildung und Praxis*, 2009/3. 79.

⁴⁰ A törvény megalkotásáról ld. Thomas SUTTER-SOMM: A svájci polgári perrendtartás – Keletkezése és súlypontjai. In: HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 221–230.

⁴¹ Tanja DOMEJ: Die künftige schweizerische Zivilprozessordnung. Struktur und Charakteristika des Verfahrens. *Zeitschrift für Zivilprozess International*, Vol. 11. (2006) 244.

⁴² A svájci legfelsőbb bíróság szóhasználata. BRÖNNIMANN i. m. 88.; Christoph LEUENBERGER: Das ordentliche Verfahren. *Schweizerische Zeitschrift für Zivilprozess- und Zwangsvollstreckungsrecht*, No. 15., (2007) 327.; Christoph LEUENBERGER: ZPO Art. 219–235. In: Thomas SUTTER-SOMM – Franz HASENBÖHLER – Christoph LEUENBERGER (Hrsg.): *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)*. Basel–Zürich–Genf, Schulthess, 2016. 1581.

⁴³ Christoph LEUENBERGER: Die Bestimmungen über das ordentliche Verfahren gelten sinngemäß für sämtliche andere Verfahren, soweit das Gesetz nichts anderes bestimmt (Art. 219 ZPO). In: Roland FRANKHAUSER et al. (Hrsg.): *Das Zivilrecht und seine Durchsetzung. Festschrift für Professor Thomas Sutter-Somm*. Zürich, Schulthess, 2016. 381–382.; Dominik GASSER – Brigitte RICKLI: *Schweizerische Zivilprozessordnung (ZPO). Kurzkommentar*. Zürich, Dike, 2014. 219.

⁴⁴ DOMEJ i. m. 244–245.

⁴⁵ BETTINGER i. m. 252.

⁴⁶ Georg NAEGLI – Roman RICHERS: ZPO Art 219–226. In: Paul OBERHAMMER – Tanja DOMEJ – Ulrich HAAS (Hrsg.): *Kurzkommentar ZPO*. Basel, Helbig Lichterhahn, 2014. 990.

ír elő.⁴⁷ A rendes eljárás komplex, abban írásbeli és szóbeli elemek együttesen érvényesülnek,⁴⁸ (*ordentliches Verfahren* – OV) menetének három lehetőségét Meier a „*light*”, „*medium*” és „*premium*” jelzőkkel illette.⁴⁹

4.1. A második iratváltás

A rendes perben egy iratváltás kötelező, így az eljárás további menetének egyik lehetősége („OV »*premium*«”) a második iratváltás,⁵⁰ amelynek elrendelése a bíróság diszkrecionális joga.⁵¹ Ezt az adott ügy körülményeinek mérlegelését követően teszi meg, általában bonyolultabb megítélésű ügyek esetén,⁵² mivel a törvény a „ha a körülmények úgy kívánják” fordulatot használja (schZPO 225. cikk).⁵³ Bár a törvény lehetőséget biztosít a második iratváltásra, Killias szerint az írásbeli válasznak és viszonzásnak még a rendes eljárásban is kivételesnek kellene lennie, a törvény az egyszeri iratváltásból indul ki.⁵⁴ Egy ezzel ellentétes álláspont alapján azonban a második iratváltást nem lehet sem főszabályként, sem kivételként leírni.⁵⁵ A joggyakorlatból az látszik, hogy az írásbeli válaszok és viszonzások alig tartalmaznak valami újat, ezért a második iratváltás rendszert szükségtelen.⁵⁶

A feleknek elvileg egy lehetőségük van arra, hogy *írásban* kifejtsék álláspontjukat, vagyis a második iratváltásra törvényből fakadó igényük nem lehet, annak elrendelése teljes egészében a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik. Arra természetesen van lehetőség, hogy a felek ezt indítványozzák.⁵⁷ Az schZPO nem szabályozza, hogy a második iratváltásra időben mikor kerülhet sor, a legjellemzőbb, hogy arra közvetlenül az első iratváltást követően sor kerül. Lehetséges, hogy például az instrukciós tárgyalást köve-

⁴⁷ BETTINGER i. m. 245.

⁴⁸ NAEGLI-RICHERS i. m. 990.

⁴⁹ Isaak MEIER: Die neue schweizerische ZPO. *Schweizerische Zeitschrift für Zivilprozess- und Zwangsvollstreckungsrecht*, No. 28. (2011) 250.

⁵⁰ ZPO 225. cikk: Második iratváltás. A bíróság akkor rendel el második iratváltást, ha a körülmények úgy kívánják.

⁵¹ BRÖNNIMANN i. m. 89.

⁵² BETTINGER i. m. 245.

⁵³ A második iratváltás lehetőségét a kodifikáció során több kritika is érte annak nehézkessége miatt. Daniel WILLISEGGER: ZPO Art. 219–235. In: Karl SPÜHLER – Luca TENCHIO – Dominik INFANGER (Hrsg.): *Schweizerische Zivilprozessordnung*. Basel, Helbing Lichtenhahn, 2017. 1250.

⁵⁴ Laurent KILLIAS: ZPO Art. 219–235. In: Heinz HAUSHEER – Hans Peter WALTER (Hrsg.): *Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht. Schweizerische Zivilprozessordnung*. Bern, Stämpfli, 2012. 2284. Leuenberger szerint a második iratváltás nem kivétel, de nem is főszabály, a kivételnek mondott megközelítések még a korábbi tervezetek szövegéből indult ki. Ld. részletesen LEUENBERGER (2016) i. m. 1636–1637.

⁵⁵ Adrian STAEHELIN – Daniel STAEHELIN – Pascal GROLIMUND: *Zivilprozessrecht. Unter Einbezug des Anwaltsrechts und des internationalen Zivilprozessrechts*. Zürich, Schulthess, 2019. 389.

⁵⁶ WILLISEGGER i. m. 1254.

⁵⁷ Uo. 1250.

tően rendelje el a bíróság, az ugyanakkor kizárt, hogy a főtárgyalás kezdetét követően kerüljön rá sor.⁵⁸

A második iratváltásnak teljesnek kellett lennie (azaz válasz esetén szükségképpen meg kell adni a lehetőséget az írásbeli viszonzválaszra), hiszen ellenkező esetben sérülne a félegyenlőség elve.⁵⁹ A második iratváltás után főszabály szerint megjelenik az eventualitás azáltal, hogy megtörténik az aktazárás, és a bíróság kitűzi a főtárgyalást, amelyen már novációs tilalom érvényesül.⁶⁰ További iratváltásokra nincs lehetőség, a törvény ezzel is korlátozza a felek által előterjeszhető beadványok számát.⁶¹

4.2. Az instrukciós tárgyalás

A második esetben („*OV »medium«*”) a bíró az iratváltást követően instrukciós tárgyalást tűz ki, amelyre megidézi a feleket.⁶² Az instrukciós tárgyalás a per tárgyának szabad megvitatására, a tényállás kiegészítésére, az egyezség megkísérlésére és a főtárgyalás előkészítésére szolgál [schZPO 226. cikk (2) bek.].⁶³ Az előkészítés e módja „többcé-lű tárgyalásként” funkcionál,⁶⁴ amelyet Pahud a *célpluralitás* szóval jellemzett.⁶⁵ Két fő cél áll az instrukciós tárgyalás előterében: az egyezség elérése és – amennyiben ez nem lehetséges – a főtárgyalás előkészítése. Utóbbi vonatkozásában egyrészt hasonló szerepet tölt be, mint a második iratváltás, ezen felül ennek keretében érvényesül a bíróság kérdezői kötelezettsége, valamint bizonyításfelvételnek is van helye [schZPO 226. cikk (3) bek.].⁶⁶ Az schZPO ugyanis nem választja el mereven egymástól az állítási és a bizonyítási szakot, lehetőség van például bizonyítás lefolytatására, a bíró előbbre hozhatja a bizonyítási szak kezdetét.⁶⁷ Az instrukciós tárgyaláson így lényegében mindazon cselekmények megtehetőek, amelyek az eljárás befejezésének megkönnyítését, a főtárgyalás előkészítését és egyszerűsítését szolgálják.⁶⁸

⁵⁸ KILLIAS i. m. 2281.

⁵⁹ STAEHELIN–STAEHELIN–GROLIMUND i. m. 389.

⁶⁰ LEUENBERGER (2016) i. m. 1637.

⁶¹ WILLISEGGER i. m. 1252. Ld. egyezően LEUENBERGER (2016) i. m. 1642. Sutter-Somm is úgy fogalmazott, hogy a rendes eljárásban egyszeri vagy kétszeri iratváltásra kerül sor. THOMAS SUTTER-SOMM: Werdegang und Charakteristika der neuen Schweizerischen Zivilprozessordnung. In: ROLF STÜRNER et al. (Hrsg.): *Festschrift für Dieter Leibold für 70. Geburtstag*. Tübingen, Mohr Siebeck, 2009. 765. Killias a bírósághoz fordulás jogából kiindulva eltérő álláspontot vall. KILLIAS i. m. 2281.

⁶² Az instrukciós tárgyalást a korábbi, kantonális perrendtartások is ismerték vagy előkészítő tárgyalás vagy előadói meghallgatás néven. KILLIAS i. m. 2284.

⁶³ ZPO 226. cikk: Instrukciós tárgyalás (1) A bíróság az eljárás során bármikor tarthat instrukciós tárgyalást. (2) Instrukciós tárgyalás a vitás ügy informális megvitatása, a tények kiegészítése, az egyezségre elérése és a főtárgyalásra való felkészülés céljából tartható. (3) A bíróság bizonyítást vehet fel.

⁶⁴ NAEGLI–RICHERS i. m. 1021.

⁶⁵ ERIC PAHUD: ZPO Art. 219–235. In: ALEXANDER BRUNNER – DOMINIK GASSER – IVO SCHWANDER (Hrsg.): *Schweizerische Zivilprozessordnung. Kommentar II*. Zürich–St. Gallen, Dike, 2016. 1836.

⁶⁶ LEUENBERGER (2016) i. m. 1645.

⁶⁷ BRÖNNIMANN i. m. 79.

⁶⁸ WILLISEGGER i. m. 1284.

Az instrukciós tárgyalás a második iratváltással abban mutat hasonlóságot, hogy a tárgyaláson a bíróság megadja a feleknek a lehetőséget, hogy a felperes az alperes ellenkérelmére válaszoljon, az alperes pedig erre viszonyválasszal éljen,⁶⁹ de ez nem írásban, hanem szóban történik. A kérdezési kötelezettség vonatkozásában pedig fontos kiemelni, hogy az a már korábban állított tények homályos, ellentmondó voltát hivatott feloldani (e korábbi tény természetesen közvetlenül a kérdés előtt, a tárgyaláson is megtörténhetett), de a bíróságnak nem feladata arra a tényre rákérdezni, amelyet a fél nem állított.⁷⁰

Az instrukciós tárgyaláson nem szükséges a teljes bírói tanácsnak jelen lennie, azt elegendő, ha a tanács egy tagja (instrukciós bíró) folytatja le [schZPO 124. cikk (2) bek.], ami a bíróság tehermentesítését szolgálja.⁷¹ Ez azt is jelenti, hogy – mivel a bizonyítási eljárást a tanács nem valamennyi tagjának jelenlétében is le lehet folytatni – a közvetlenség elve csak korlátozottan érvényesül.⁷² A tárgyalás menete attól függ, hogy milyen célt szolgál: a felek közötti egyezség elérését vagy például bizonyítási eljárás lefolytatását is.⁷³ Erre tekintettel a törvény megköveteli a felek személyes jelenlétét a tárgyaláson. A bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy esetleg valamely célra korlátozza az instrukciós tárgyalást (pl. csak bizonyításfelvétellel), amelyről a feleket a tárgyalás kitűzésekor tájékoztatnia kell.⁷⁴

A bíróság az iratváltások után még instrukciós tárgyalást is kitűzhet, hiszen a törvény kimondja, hogy arra bármikor lehetőség van. Az, hogy a feleknek e tárgyaláson, a két megelőző nyilatkozattételi lehetőségen túl van-e további lehetőségük tények és bizonyítékok előterjesztésére, a bíróság mérlegelési körébe tartozik.⁷⁵ A rendes eljárás menetének egyes előkészítő formái tehát egymás mellett is érvényesülnek.⁷⁶

4.3. A főtárgyalás további előkészítés nélküli kitűzése

A rendes eljárás egyszerű menete („*OV »light«*”) azt jelenti, hogy a bíróság a keresetlevél és az alperesi ellenkérelem alapján rögtön – azaz további előkészítés nélkül – kitűzi a főtárgyalást.⁷⁷ Ilyenkor az aktazárás időpontja kitolódik,⁷⁸ és a feleknek „a főtárgyalás kezdetén” van lehetőségük második, korlátlan nyilatkozattételi lehetőségükkel élni [schZPO

⁶⁹ KILLIAS i. m. 2285.

⁷⁰ NAEGLI–RICHERS i. m. 1022.; LEUENBERGER (2007) i. m. 330.

⁷¹ KILLIAS i. m. 2288.

⁷² PAHUD i. m. 1837.

⁷³ KILLIAS i. m. 2287.

⁷⁴ Christoph LEUENBERGER: Das Recht, zweimal unbeschränkt Tatsachen und Beweise vorzutragen: ein Grundsatz und seine Anwendung. *Schweizerische Zeitschrift für Zivilprozessrecht*, 2014/1. 85.

⁷⁵ STAEHELIN–STAEHELIN–GROLIMUND i. m. 390.

⁷⁶ Jean-Daniel SCHMID – Thomas HOFER: Bestreitung von neuen Tatsachenbehauptungen in der schriftlichen Duplik. *Schweizerische Zeitschrift für Zivilprozess- und Zwangsvollstreckungsrecht*, No. 40. (2016) 285. 37. lj.; LEUENBERGER (2007) i. m. 328.

⁷⁷ LEUENBERGER (2007) i. m. 328.

⁷⁸ Raoul A. MEIER: *Die Behauptungs-, Bestreitungs- und Substantiierungslast im ordentlichen und vereinfachten Verfahren nach dem Verhandlungsgrundsatz der Schweizerischen Zivilprozessordnung*. Basel, Helbing Lichtenhahn, 2015. 47.

229. cikk (2) bek.]. Ez az egyetlen eset a három előkészítési mód közül, amikor a törvény *expressis verbis* lehetőséget ad új tények és bizonyítási eszközök előterjesztésére, ugyanakkor a másik két esetben (második iratváltás és instrukciós tárgyalás) sem vitatott ez a lehetőség a jogirodalomban.⁷⁹ A további előkészítés nélküli főtárgyaláskitűzés olyan esetekben lehet indokolt, amelyek egyszerűbb megítélésűek,⁸⁰ s amelyekben már a keresetlevélből és az alperes ellenkérelméből átlátható a jogvita lényege.

Kérdéses ugyanakkor a szakirodalomban, hogy *mi minősül* a főtárgyalás kezdetének. E téren több álláspont különböztethető meg: *a)* a főtárgyaláson a felek „első előadással” élhetnek [schZPO 228. cikk (1) bek.],⁸¹ és a főtárgyalás kezdete azt jelenti, hogy a feleknek még ezt megelőzően van lehetőségük a második korlátlan nyilatkozattételre; *b)* egy másik felfogás szerint az első előadások elején előadott tények és bizonyítási eszközök minősülnek a főtárgyalás kezdetén előadottnak; *c)* egy harmadik álláspont alapján az első előadásban korlátlanul élhetnek a felek tényelőadással és bizonyítási eszközök benyújtásával, de az arra adott *válaszban* [schZPO 228. cikk (2) bek.] már nem; *d)* olyan álláspont is van, amely szerint az első előadásra adott *válaszban is* korlátlan az előadási jog; és *e)* olyan álláspont is ismert, amely egyszerűen csak „első előadásról” szól, anélkül, hogy disztinválna az előadás és az arra adott válasz között.⁸²

5. Az aktazárás

5.1. Az aktazárás fogalma és formája

Ha az eljárásjog közvetlenül törvényben állapít meg egy (egységes) időpontot, amelynek bekövetkezése után a felek oldaláról kizárt a további peranyag előterjesztése, ez a kizárás speciális formája, amelyet a svájci perjog aktazárásnak nevez.⁸³

A magyar perjogban a perfelvétel lezárása a bíróság *konstitutív* jellegű aktusa, amelyvel befejezi a perfelvételi szakot és áttér az érdemi tárgyalási szakra. Ezzel szemben a svájci perjogban az aktazárás nem feltétlenül jelenik meg határozat formájában, bár gyakorinak mondható a bírói gyakorlatban.⁸⁴ Amennyiben születik erről bírósági rendelkezés, az mindig *deklaratív* jellegű, ugyanis az aktazárás azzal a ténnyel bekövetkezik, hogy a bíróság a feleknek megadta a két lehetőséget a korlátozástól mentes nyilatkozattételre.⁸⁵

⁷⁹ LEUENBERGER (2014) i. m. 83.

⁸⁰ Daniel BRUGGER: Der Sachenvortrag »zu Beginn« der Hauptverhandlung (Art. 229 Abs. 2 ZPO). *Schweizerische Zeitschrift für Zivilprozess- und Zwangsvollstreckungsrecht*, No. 45. (2019) 23.

⁸¹ ZPO 228. cikk: A felek első előadásai (1) A főtárgyalás megnyitása után a felek előadják kérelmeiket azok indokaival együtt. (2) A bíróság lehetőséget ad nekik a válaszra és a viszonzválaszra.

⁸² Az egyes álláspontokat szakirodalmi példákkal ismerteti BRUGGER i. m. 24. 11–15. lj.

⁸³ Sébastien MORET: *Aktenschluss und Novenrecht nach der Schweizerischen Zivilprozessordnung*. Zürich–Basel–Genf, Schulthess, 2014. 4.

⁸⁴ MEIER (2015) i. m. 46.

⁸⁵ Uo. 269. lj.

5.2. Az aktazárás időpontja

A svájci perjogi szakirodalomban vitatott az a kérdés, hogy mikor következik be az aktazárás. A kérdésnek azért van jelentősége, mert ettől az időponttól kezdődően a felek főszabály szerint újabb tényeket és bizonyítási eszközöket nem terjeszhetnek elő, valamint kizárt a keresetváltoztatás is. A magyar perjogban egyértelmű a kérdés, hiszen a perfelvételi nyilatkozatok előterjesztésének Pp. 183. § (4) bekezdés szerinti viszonylagos szabadsága akkor válik korlátozottá – sőt főszabály szerint kizárttá –, amikor a bíróság végzéssel lezárja a perfelvételt.

Az egyes szakirodalmi álláspontok különbözőségének okaként az arra a kérdésre adott eltérő válasz jelölhető meg, hogy a feleknek *csak kettő* vagy *legalább kettő* alkalom van arra, hogy korlátozásoktól mentesen adhassanak elő új tényeket és bizonyítási eszközöket. A jogirodalmi vita az schZPO 229. cikke (2) bekezdésének értelmezése köré épül. A törvény ehelyütt kimondja, hogy ha sem második iratváltásra, sem instrukciós tárgyalásra nem került sor, a főtárgyalás kezdetén új tények és bizonyítási eszközök korlátozás nélkül előterjeszhetők.

- (1) *Csak két nyilatkozattételi lehetőség.* Egyes álláspontok szerint az aktazárás azután következik be, hogy a felek megkapták a második nyilatkozási lehetőséget.⁸⁶ Ennek időpontja pedig attól függ, hogy a bíróság erre mikor biztosított lehetőséget. Ha arra a második iratváltás keretében sor került, akkor a felperesi válasz, valamint az alperesi viszonyválasz benyújtásával áll be az aktazárás.⁸⁷ Ha például a bíróság második iratváltást rendelt el, de utána instrukciós tárgyalást is kitűzött, akkor utóbbin már csak az schZPO szigorú feltételrendszere (schZPO 229–230. cikk) keretén belül lehet novumokat előterjeszteni. Ezen értelmezés az schZPO 229. cikk (2) bekezdésének *a contrario* értelmezésén alapul, azaz ha megtörtént a második iratváltás, beáll az aktazárás, és a főtárgyaláson nem lehet újabb tényeket és bizonyítási eszközöket előadni. Ha a bírónak lehetősége lenne eltérni a két nyilatkozattétel főszabályától, akkor az egyenlőtlenségekhez és bizonytalanságokhoz vezetne.⁸⁸

Amennyiben az első iratváltás után közvetlenül került sor az instrukciós tárgyalás kitűzésére, akkor a tárgyalást követő novumelőadás lehetősége attól függ, hogy mi volt a tárgyalás *célja* (ld. célpluralizmus). Ha ugyanis a bíróság azért tartott tárgyalást, hogy például egyezséget próbáljon elérni, de a feleknek *nem adott* lehetőséget második előadásra, akkor a tárgyalás után nem áll be aktazárás, hanem sor kerülhet második iratváltásra, újabb instrukciós tárgyalásra vagy akár arra is, hogy a felek a főtárgyaláson elő előadásuk alkalmával adjanak elő novumot.⁸⁹ Ebből következően az aktazárásra akár az előkészítő szakban is

⁸⁶ BRUGGER i. m. 23.

⁸⁷ Christoph LEUENBERGER: Aktenschluss, Noven und Klageänderung nach der Schweizerischen Zivilprozessordnung. In: Franco LORANDI – Daniel STAEHELIN (Hrsg.): *Innovatives Recht. Festschrift für Ivo Schwander*. Zürich–St. Gallen, Diké, 2011. 956–957.

⁸⁸ LEUENBERGER (2014) i. m. 84.

⁸⁹ Christoph REUT: *Noven nach der Schweizerischen Zivilprozessordnung*. Zürich–St. Gallen, 2017. 140.

sor kerülhet, jóllehet a törvényszöveg úgy fogalmaz, hogy a főtárgyaláson kizárt a tények és bizonyítási eszközök előadása.⁹⁰ Ezen álláspont alapján tehát az aktazárás „mozgó” időpont, nem lehet absztrakt szinten egy konkrét időponthoz és bírósági határozathoz kötni, mint a magyar jogban.

- (2) *Legalább kettő nyilatkozattétel.* A másik álláspont szerint a második iratváltást követően, de még a főtárgyalás előtt tartott instrukciós tárgyaláso(ko)n a felet korlátlan novumeladási jog illeti meg.⁹¹ Moret szerint a törvény kifejezetten nem határozza meg az aktazárás időpontját, mindössze arról szól, hogy a főtárgyaláson új tények és bizonyítási eszközök előterjesztésére főszabály szerint nem kerülhet sor, így csak az tekinthető bizonyosnak, hogy az aktazárás a főtárgyalás kezdete előtt áll be.⁹² A időbeli meghatározottság egyébként alkotmányjogi szempontból problematikus, mivel az aktazárás a bírósághoz való fordulás időbeli korlátozását jelentette, és mint olyannak, törvényi szinten szabályozottnak kellene lennie.⁹³

Az aktazárás időpontja attól függ, hogy mi a főtárgyalás előtti *utolsó* eljárási cselekmény: a második iratváltás vagy az utolsó instrukciós tárgyalás. Előbbi esetben a felet a második iratváltás megtörténteig korlátlan előadási jog illeti meg, akkor is, ha a második iratváltást egy vagy több instrukciós tárgyalás előzte meg. Másik esetben az utolsó instrukciós tárgyalást követően áll be az aktazárás, akkor is, ha azt második iratváltás, illetve egy vagy több instrukciós tárgyalás előzte meg.⁹⁴

6. Összegzés

A tanulmány legfontosabb következtetései az alábbiakban foglalható össze.

1. Az schZPO legnagyobb előnye a rugalmasság. A törvény nagy teret enged a bírói diszkréciónak, a bíróság sokkal inkább az eljárás jellegére szabhatja az előkészítés menetét. Ezzel szemben a magyar Pp. ugyan lehetővé teszi a bíróság számára, hogy az írásbeli ellenkérelem beérkezését követően meghatározza a perfelvétel további menetét (Pp. 187. §), ez azonban egy konkrét perfelvételi út-meghatározást is jelent, amelyről később letérni nem lehet vagy legfeljebb úgy, ahogy azt a törvény megengedi. Az schZPO rendszerében tehát van lehetőség arra, hogy a bíró az eljárási szabályokat *egyéniessítse* az adott ügy vonatkozásában.
2. Másfelől az schZPO-nak nemcsak előnye a rugalmasság, hanem hátránya is. Számos kérdés merült fel a jogirodalomban és a joggyakorlatban annak követ-

⁹⁰ LEUENBERGER (2016) i. m. 1670.

⁹¹ Daniel FÜLLEMANN: Das erstinstanzliche Novenrecht der ZPO. In: LORANDI–STAEHELIN (Hrsg.) i. m. 866.; GASSER–RICKLI i. m. 1038–1039.

⁹² MORET i. m. 58–59.

⁹³ Uo. 58.

⁹⁴ FÜLLEMANN i. m. 866.

keztében, hogy a törvény rendkívül tömören fogalmaz. Ezzel szemben a magyar perrendtartás sok esetben túlzottan is bőbeszédű, azaz a jogalkotó próbál minden eshetőséget lefedni, amellyel ugyanakkor a bírói szabadságot nagymértékben korlátozhatja. A Pp. kiszámíthatósága ebből fakad, a jogi képviselő minden esetben számolni tud azzal, hogy a bíróság milyen következő lépést fog tenni a perfelvételi szakban.

3. A szóbeliség elve a 19. századi perjogi kodifikáció óta megkerülhetetlen a magyar perjogban. A jogalkotó a hatályos törvényben az írásbeliség szerepét megerősítette, amelyet a keresetlevéllel és a perfelvételi iratokkal szembeni formai és tartalmi követelmények támasztanak alá. Ennek ellenére továbbra is helytálló az a megállapítás, hogy a tárgyalás a polgári per *sine qua non*ja,⁹⁵ ugyanis elsőfokú ítélet tárgyalás nélkül nem hozható. Ezt a perkoncentráció alapvető fejezetbeli meghatározása (Pp. 3. §) is igazolja, hiszen a jogalkotó az egy (érdemi) tárgyaláson való elbírálást tűzte ki célul. A perfelvétel további menetének meghatározása során ugyan közvetlenül is lehetőség van kitézni a perfelvételi tárgyalást [Pp. 189. § (1) bek. b) pont], de ha a bíróság más perfelvételi módot határoz el, akkor is eljuthat tárgyalás tartásáig. Túlzás nélkül állítható tehát, hogy a perfelvételi tárgyalás központi szerepet tölt be a Pp. szabályozásában,⁹⁶ mivel csak kivételesen kerülhető meg.

Az schZPO esetén a történeti hagyományok szerint a szóbeliség dominanciája nem érvényesül. A korábbi, eltérő kantonális szabályok miatt ugyanis többféle perrend volt hatályban az egységes törvény elfogadása előtt. Ezek a szóbeliséget és az írásbeliséget eltérően kezelték. Ez a nyelvi különbségekből fakad. Azon kantonok ugyanis, amelyekben a német nyelv dominált, az újkorban inkább a közös birodalmi jog alapján alakították ki perjogukat, míg a francia nyelvű területeken (különösen Genf) a 19. században a napóleoni reformok különösen nagy hatást gyakoroltak, és másfajta fejlődési irányt vettek.

4. Kulcsfogalom a svájci perjogban a kétszeri nyilatkozattétel lehetősége, amely a rendes eljárás rendező elve. A törvény ezt garanciális jelleggel biztosítja a felek számára. A szakirodalomból az látszik, hogy inkább az a felfogás az elfogadott, hogy a feleknek csak kettő (és nem több) nyilatkozási lehetőségük van az aktazárásig. Ennek időpontja azonban attól függ, hogy a felek a kétoldalú meghallgatás elvéből fakadóan mikor jutnak a második nyilatkozattétel lehetőségéhez. Az uralkodó álláspont szerint ugyanakkor a második nyilatkozattétellel megtörténik az aktazárás, amelyhez tehát nincs szükség a bíróság határozatára, hanem *ex lege* bekövetkezik.

⁹⁵ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris, 2014. 244.

⁹⁶ A jogalkotó is úgy hivatkozik a perfelvételi tárgyalásra, mint „a perfelvételi szak legfontosabb eljárási cselekménye.” T/11900. sz. törvényjavaslat a polgári perrendtartásról. Részletes indokolás a 190. §-hoz. Döme Attila szerint jelentőségére tekintettel a perfelvételi tárgyalás peralakító tárgyalásnak is nevezhető. DÖME Attila: A perkoncentráció kulcsa: a közbenszóló határozat. In: NÉMETH János – VARGA István (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 397.

A magyar perjogban az „aktazárás” időpontja egyértelmű, a törvény azt a bíróság perfelvételt lezáró végzéséhez köti, azaz a főtárgyalási (a Pp. szóhasználatával érdemi tárgyalási) szakba való átlépéshez mindig a bíróság *konstitutív* hatályú határozatára van szükség. A nyilatkozatok száma nincs kötve, az a bíró mérlegelésén és a perfelvételi tárgyalások számán múlik. A perfelvételi tárgyaláson a felek szabadon előadhatnak bármilyen perfelvételi nyilatkozatot [Pp. 191. § (3) bek.], függetlenül attól, hogy korábban hány írásbeli előadási lehetőséget kaptak. Ez mindenképpen nagyobb szabadságnak tűnik, bár ezt beárnyékolja az a tény, hogy a törvény kötelező pénzbírságot ír elő arra az eshetőségre, ha a fél olyan időben ad elő perfelvételi nyilatkozatot, amelyet korábban akár perfelvételi iratban, akár perfelvételi tárgyaláson megtehetett volna [Pp. 183. § (5) bek.].⁹⁷ Kiemelendő továbbá, hogy a perfelvétel nem zárható le addig, amíg a felek ehhez hozzá nem járulnak,⁹⁸ amely igencsak kétségesé teszi, hogy a törvény meg tudja-e akadályozni a perelhúzást a perfelvétel során.

⁹⁷ A rendelkezés problematikájáról ld. Szivós Kristóf: A felek eljárástámogatási kötelezettségének dogmatikai értékelése. *Jogtudományi Közöny*, 2022/2. 74–75.

⁹⁸ Szivós Kristóf: Az eventualitás elvének hatása a perfelvételi nyilatkozatok előterjesztésére. *Magyar Jog*, 2022/2. 73.